

Krajsovszky Gábor: Mindszenty József bíboros karácsonyai¹

Az egyházi év három nagy ünnepköre a karácsonyi ünnepkörrel veszi kezdetét, amikor az új egyházi (és egy hónappal később a polgári) év is megkezdődik. Jézus születésének ünnepét az „Úrjövét”, az advent időszaka készíti elő. A vallási életben az egyházi év körforgása a szüntelen lelki emelkedést hivatott elősegíteni.

Karácsony 1944-ben, 1946-ban és 1948-ban

A XX. századi totalitárius rendszerek – mint minden totalitárius rendszer – tetteik elkövetése előtt *meg kellett tagadják* a kereszténységet. „Nem akarják, hogy a vallás tetteik tilalomfája, bűnös fejük ítélő bírója legyen.”² Mindszenty József 1919-ben zalaegerszegi hittanárként az első kommün börtönében, 1944-ben veszprémi püspökként a nyilasok fegyházában, majd 1948-tól esztergomi érsekként ismét kommunista börtönben raboskodott. Az alábbiakban életének három, nevezetesebb karácsonyához kapcsolódó eseménye kerül bemutatásra; elsőként a háborús műveletek elleni tiltakozása miatti 1944-es bebörtönöztetése,³ majd 1946-ban megjelent karácsonyi körlevele, végül 1948-as, Szent István vértanú napján történt letartóztatása.

1944 Szentestéje a sopronkőhidai fegyházban

Erről a fájdalmas szentestéről Mindszenty József emlékirataiban, valamint két évvel későbbi karácsonyi szentbeszédében így emlékezik: „Milyen fájdalmas

¹ Arcok és sorsok – fejezetek a Magyar Katolikus Egyház életéből. Mindszenty József Karácsonyai. Szerkesztő: Soós Viktor Attila. Magyar Katolikus Rádió, 2011. december 24. 13.00

² Pécs, 1946. október 20. Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 134-135.

³ Mindszenty József: Emlékirataim. Szent István Társulat Budapest, 1989. 40-45.; Maróthy-Meizler Károly: Az ismeretlen Mindszenty - életrajz és korrajz. Pannónia Kiadó, Buenos Aires, 1958. „Miért tartóztatták le Mindszentyt a nemzetiszocialisták?” című fejezet (Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár): <http://www.ppek.hu/k355.htm>

éjféli mise volt ez karácsony szentestéjén! (...) mikor körülnéztem, a kápolnában, akkor láttam, hogy a mohácsi nagy temetőben lehetett talán csak együtt annyi élre került vezető magyar, mint amennyit ebben a börtönben fogva tartottak. (...) A halálos veszedelem közelebb hoz Istenhez! (...) Ez a tragikus külső keret, jóval túl a kápolna és a fegyház falán, a messzeségbe nő. Esztergom, Buda és a Balaton vonalára, ahol német és orosz arcvonal néz egymással farkasszemet – miközben az egyik mentéssel, a másik felszabadítással rabolja vagy pusztítja a sokfelé szétszaggatott drága magyar föld utolsó értékeit. Könnyekben fürdik az oltáron Krisztus szent teste és vére. A tömegben is fel-felcsuklik a zokogás. Ez volt életem legmegrázóbb éjféli miséje.”⁴

Esztergomi érsekként 1946 karácsonya előtt tíz nappal visszaemlékezik a két évvel azelőtti nehéz karácsonyra, párhuzamot vonva az akkori nyomorúságos helyzettel. „Életem karácsonyestéiből eddig mindenkorra a legemlékezetesebb az 1944. évi, de legfájdalmasabb az idei lesz. 1944. szentestéjét, mint veszprémi püspök 26 papommal és kispapommal Kőhidán a fegyházban, egyik nyirkos, addig nem fűtött helyiségben töltöttem. Aznap még kivégzések folytak az udvaron (...) a fegyencek behozták nagy kondérban a rabkását (...) előtte 48 óráig elfelejtettek élelmezni bennünket. (...) Most pedig (1946-ban – K.G.) gondolunk a Duna, Garam, Hernád, Laborc, Latorca, Küküllő, Dráva mentének magyarjaira, akár itt vannak, akár internálótáborokban, börtönökben senyvednek, vagy száműzöttek, vagy épp most húzkodják ki őket ezeréves földjükről, hajlékaikból, templomaik, temetőik, iskoláik és családjuk köréből, avagy gyökértelenül gyökereztetik Szilézia földjén. Gondolatunk messze száll, maradék koldus-condráinkat összébb vonjuk és mi, sorsverte magyarok, megfogjuk egymás kezét és a kis Jézus áldását kérjük. (...) És mi, 1946. magyarjai megköszönjük a kis Jézusnak, hogy úgy jött a világra, ahogy jött.

⁴ Mindszenty József: Emlékirataim. Szent István Társulat Budapest, 1989. 47-48.

(...) Nem volt helye a szálláson. Ahol helye volt, ott az otromba, fizikai hatalom tőrei meredtek feléje.”⁵

A háború tragikus következményeinek okát pedig a következőkben látja: „NövekedjeteK és sokasodjatok és hajtsátok uralmatok alá (a földet – K.G.). Nem akartunk sokasodni, nem akartunk uralkodni. Garam mentén és mindenfelé. ¾ évszázada vétkeztünk és készítettük elő 1946-ot. Európában a kereszténység csődöt mondott. Micsoda kereszténység, hogy embereket hurcolnak vasra verve, hordágyon, öregén, betegen a halálba (magyarok kitelepítése – K.G.). Miért kell vasra verni embereket, mert sírva búcsúzik rokonaitól, ismerőseitől? Miért kell összekötözni embereket, mert simogatva búcsúzik szülőházától és az istállóban lelkéhez nőtt lovától?”⁶

Püspökkari körlevél a békéről 1946 karácsonyán

A II. világháború után rettenetes fizikai és lelki nyomor szakadt az országra. A vesztett és céltalan háború után Mindszenty hercegprímás, mint az ország katolikusainak - és hivatása szerint az egész magyar nemzetnek - lelki vezetője, 1946 karácsonyán a püspöki karral együtt körlevelet bocsátott ki a békéről. Ez az igen alapos és átfogó eligazítás a tartós béke legfontosabb feltételét az Istenhez forduló lelkületben jelöli meg. „Hiába várunk békét, hiába várjuk a borúfellegek távoztát, hazánk sorsának jobbrafordulását, keresztjeink könnyebbségét, a világ minden égtájáról sűrűsödő fohászok meghallgatását, a foglyok szabadulását. Hiába várjuk a magyarüldözés megszűnését, a kétségek és bizonytalanságok eloszlását, mezeink termőerejének visszatérését, a törvény és igazság diadalát, a kemény szívek megenyhülését, az éhezők kielégülését, a kolduscondrák eltűnését, a sorvadók életre kelését,

⁵ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 245.

⁶ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 247.

a betegek gyógyulását, a bűnösök észre térését, a szomorúak vigasztalását, a végsőt vonaglók visszatérő életét. Amíg a bűnös Magyarország fölé nem magasodik az imádkozó-bűnbánó arccal - minden más helyett - az Isten felé forduló, a természetfelettihez visszatérő, a lelkileg megújuló Magyarország, addig hagyjunk fel ezekkel a reményekkel.”⁷

A szenvedések akkor érdemszerzők, ha azok – szabad elhatározással – Krisztus szenvedéséhez kapcsolódnak. Ennek pedig feltétele a személyes imaélet gyökeres megújítása. „Vannak, akik bambán viselik az idők sűrű és csontig-velőig ható ostorcsapásait. Személyüket nem teszik engesztelő erejűvé és érdemszerzővé. Vaksággal és tompultsággal megvert Jeruzsálemként nem ismerik meg látogatásuk idejét. Most más időknek kell jönniök az egész nemzet életében. Hívjuk csak vissza ide annyi hiábavaló próbálkozás csődje után az imádság világát. (...) Az Üdvözítő egész éjszakát töltött Isten imádásával és megtanította övéit is imádkozni. Egyháza imádkozó Egyház, ennek templomai az imádság házai. A családi ház is nem kis mérvben a közös imádságtól érdemesül a családi szentély magasztos elnevezésre. Mi, katolikusok, a legvallásosabb vallás hívei, az első keresztények példáját követve kell, hogy »mindnyájan, egy akarattal állhatatosak legyünk az imádságban«. Ha a gonosz lélek megerősödött, nem űzhetjük ki másként, mint imádság és böjtölés által.”⁸

A sátántól és azt befogadó emberektől eredő istentelenségek és embertelenségek megfékezése imádsággal elősegíthető. Mulasztással vétkezik az, aki ezt a kötelezettségét nem teljesíti. Fatimában, az egyház által is jóváhagyott Mária-jelenésekben elhangzott az engesztelő imára való felhívás. Ez nem történt meg a kellő mértékben, így – az emberi gonoszság

⁷ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 248-254.

⁸ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 248-254.

következtében - háborús pusztítás szakadt a világra. „Mivel nem engeszteltünk, elkövetkezett a világra mindaz, amit a Szűzanya elénk tárt: a háború szenvedése, az Anyaszentegyház üldözése, ártatlanok vére-hullatása, pusztulás, éhínség, döghalál. De még nem aludt ki a mécses, még rendelkezésünkre áll a végső pillanat: fogjunk mindnyájan, vállalva az engeszteléshez. (...) Történelmünk a bűn és a vér világa mellett az imádság felszentelt temploma is egyben. Középkori okleveleinkben meghatóan mutatkozik a hívek hitbuzgalma. (...) A böjtöt a hívek nem más népek, hanem a szerzetesek szigorával tartották. (...) A szomszéd országoknak az erények terén mintaképül szolgál. (...) Hatalmas oszlopokban, nagy lánggal tört fel a bűnbánat, az engesztelés a magyar földről. Így imádkozott Szent István, Szent Gellért és Szent Imre a lét és nemlét kérdése, Szent Margit az ország letarolt állapota, férfiak, asszonyok és gyermekek a haza széttépettségének idején.”⁹

Az általános engesztelés módozatait a püspöki kar a hónap első péntekének, szombatjának és vasárnapjának megszentelésében, engesztelő szentmisék mondatásában, a soron következő nagyböjt fokozott lelki kiaknázásában, engesztelő szentségimádási hónapok megtartásában, a Jézus Szíve ünnep megülésében, a búcsújárások országos felújításában, valamint a hadifoglyokért végzett hálaadó, illetve könyörgő istentiszteletek megrendezésében jelölte meg. „Lángtenger kell az egész magyar földre imádságból, hitből és engesztelésből. Ezekkel felülhaladjuk a káromkodást és a vasárnap megszenteltségtelenítését; az istentagadás, Egyház-bántás, az erkölcsi lazulás, a korrupció, a Tízparancsolat mindegyike sorozatos áthágásának sűrű szövevényét. (...) Vegyük fontolóra, hogy minden bajnak gyökere az Istentől és törvényeitől való elidegenedés és hogy a kevélyek gonoszsága megsokasodott felettünk.”¹⁰

⁹ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 248-254.

¹⁰ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei I. Összegyűjtötte, bevezette, jegyzetekkel ellátta Beke Margit. Esztergomi Főegyházmegye kiadása, Esztergom, 1991. 248-254.

1948. október 3-án Budapesten, a domonkosok Rózsafüzér Királynője ünnepén, ahol Mindszenty hercegprímás bebörtönzése előtt utoljára jelent meg nyilvánosan fővárosi hívei körében, a körmenet után 35 ezer hívőhöz intézett szentbeszédében pedig ezt mondotta: „Az én vágyam: egymillió csonka-hazai katolikus magyar család térdreereszkedése és rózsalánca Mária felé határon innen, határon túl.”¹¹

1948. december 26. - a vér nélküli vértanúság kezdete

„Mezíteleneket felruházni. Mikor volt mezítelen ez a Jézus? Hát mikor fonták már az ostorokat a testére, akkor eltávolították a ruhákat és verték a mezítelen testét. *Ma kelet felé de sokszor levetkőztetik az embereket, és de sokszor működnek a gumibotok és hasonló eszközök.* (Kiemelés – K.G.) És mivel ezek Jézus titokzatos testének a tagjai, ezért magát Krisztust ostorozzák. És Ő a mezíteleneknek a ruházását kívánja, mint saját magának tett szolgálatot.”¹²

Így beszélt Szent István vértanú napján elmondott homíliájában nyugati száműzetésének második évében Mindszenty bíboros. Ekkor ő már javarészt (de nem minden tekintetben) túl volt élete nagy próbatételein, és bizonyára felvillant benne a 24 évvel azelőtti, Andrassy út 60 felé tartó sötét menet emléke is.

Azon az estén „a világ legkegyetlenebb zsarnokainak csatlósai Magyarországon letartóztatták és bebörtönözték az esztergomi érseket.”¹³ A hercegprímás, röviddel letartóztatása előtt, november 18-án a következő szózatot intézte a magyar néphez: „Nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az Apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából őrt állok, a tajtékzó hullámok nem

¹¹ Egyházam és Hazám. Mindszenty József hercegprímás szentbeszédei III. Az Esztergom-Budapesti Főegyházmegye és a Szent Gellért Kiadó és Nyomda közös kiadása, Budapest, 1997. 147-148.

¹² Bécs-Pázmáneum, 1972. december 26. Szent István vértanú. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 64.

¹³ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 32.

szokatlanok. A történelem változatos. Elődeim közül azonban senki sem állott annyira eszközök híjával, mint én. Annyi célzatosan megszótt, százszor megcáfolt, de konokul tovább hirdetett valótlanág nem tajtékzott mind a hetvennyolc elődöm körül együttevén sem, mint körülöttem.

Nem vádolom vádlóimat. Ha a helyzetet időnként megvilágítani kényszerülök, ezt csak nemzetem feltörő fájdalma, kicsorduló könnye, megrázó igazsága teszi. Imádkozom az igazság és szeretet világáért. Azokért is, akik Mesterem szava szerint nem tudják, mit cselekszenek. Szívből megbocsátok nekik.”¹⁴

A bíboros sejtette (de elképzelni talán mégsem tudta), hogy mi vár rá – az első kommün tapasztalata azonban előrelátóvá tette. Ezért, még letartóztatása előtt az alábbi nyilatkozatban döntötte halomra kirakatperének aljas vádjait: „Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben. Nem mondok le érseki tisztetmről. Nincs vallanivalóm és semmit sem írok alá. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye s azt eleve semmisnek nyilvánítom.”¹⁵

Füzér Julián ferences szerzetes, Mindszenty bíboros szentté avatásának tengeren túli legfőbb kezdeményezője és előmozdítója, aki Mindszenty bíboroshoz hasonlóan gondolkodott, ennek a szomorú napnak emlékére írta meg a „Mindszenty bíboros a székesegyházban prédikál” című összeállítását. Ezt a beszédet nem a hercegprímás szerkesztette és ténylegesen nem hangzott el az Esztergomi Bazilikában (a körülmények következtében erre nem is lett volna mód). Julián atya Mindszenty bíboros jó ismerőjeként, gondolatvilágába belehelyezkedve, szájára adva a szót elmélkedik karácsonyról, vértanúságról, utalva a bíboros sorsára is.

¹⁴ Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 176-178.

¹⁵ Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 179.

Előkészület a Karácsonyra: Advent

Mindszenty bíboros a Vatikán és a magyarországi kommunista rezsim egyezkedésének eredményeképp 1971. szeptember 28-tól száműzetésbe kényszerült. A vatikáni óhajokkal ellentétben, a Bécsben levő, egyetlen szabad magyar egyházi intézményben, a Pázmáneumban telepedett le. Az első, száműzetésben megfogalmazott körlevelében így szólítja meg az emigráns magyarságot, és minden magyart, akihez a szava eljuthat.

„Tisztelendő Testvérek, Kedves Hívek és Véreim! Hosszú, kényszerű hallgatás után szólok Hozzátok. Szólok mindenekelőtt a köszönet hangján a Gondviselés iránt, hogy a viszontagságban megőrzött. Köszönettel adózom mindenkinek, aki lélekben megosztotta velem a kereszt súlyát, aki az evangélium szellemében próbálta sorsom értelmét megközelíteni s imádságával támogatott. Nem feledkezhetem meg ez alkalomból azokról a nem kevesekről sem, akik ugyanazokért az ideálokért vállalták a szenvedést, amelynek annyi esetben csak a megváltó halál vetett vagy vet véget.

Az Isten gondolatai szerint viselt megpróbáltatás a hívő ember testében egészíti ki azt, ami híja van Krisztus szenvedéseinek, az ő teste, az Egyház javára (Kol 1,24). Szünetből született megváltásunk és hisszük, hogy a Krisztussal vállalt áldozatok még földi viszonylatban sem voltak hiábavalók.

Hittel, Istenbe vetett reménnyel léptük át a börtön küszöbét és az ideiglenes, de életirtó országhatárt. Miről beszélhetnék időszerűbben, mint erről a törhetetlen, mindig fiatal, friss, üdvözítő reménységről, amely nemcsak a természetfeletti, hanem a tisztos, komoly földi életnek is egyik pillére.

Reménységről szól az Egyház liturgiája is: Adventet, Úrjövetet ünneplünk. A próféták szavai csengenek fülünkbe: »Örvendjenek az egek, ujjongjon a föld az Úr előtt, aki eljön.« (Zsolt 95,11-13) »Mondjátok a kislelkűeknek: Ne féljete! Maga az Isten jön, hogy szabadulást hozzon Nektek.« (Iz 35,4-7) Isten ígéretére hivatkozva az ő terveiről beszéltek és táplálták Isten népében a jövő Messiasba vetett reményt.

Az idők teljében ez a remény beteljesült és az Úr Jézus maga tett »bizonyosságot az igazság mellett« (1 Tim 6,13). Tőle tanultuk meg imádkozni: »jöjjön el a Te országod!«, Tőle vettük a reménység szavait és képeit: az élesztőről, amely lisztbe rejtve tésztává alakítja azt; a legkisebb magról, amely elvetve hatalmas fává nő. Ezek a képek a jövő időről szólnak. Az Isten országa nem jön el pillanat alatt, a keresztény embernek ezért imádkoznia és dolgoznia kell.

Az Úr Jézus történeti megjelenése, az evangélium, maga az Egyház, vagyis azoknak közössége, »akik Jézus Krisztusban az üdvösség szerzőjét, az egység és az igazságos béke alapját látják« (Cost. Lumen gentium, Cap. II. n. 9.), lényegüknél fogva nemcsak történeti tények, hanem folyamatos programok, feladatok, de ugyanakkor erőforrások is. Az Egyház ugyanis, mint »a hit, a remény és a szeretet közössége« (uo., Cap. I. 8.), külső megnyilvánulásaiban, hatásaiban jelentkezése annak a hitnek, amely tagjait áthatja, a reménynek, amely híveit élteti és a szeretetnek, amely őket összekapcsolja.”¹⁶

A következő év adventjének első vasárnapján ugyancsak Bécsben a bíboros az Ó- és Újszövetség adventi kapcsolatát mutatja be. „Ma kezdjük az Ádventet, az Úrjövetét. Nálunk ugyan mindenkor Úrjövet van, Ádvent van. Minden egyes szentmisében, minden egyes szentáldozásban. De az Egyház azért külön-külön Ádventet is rendel ebben a december hónapban és ez a négy hét emlékeztet minket az ószövetség négyezer évére, amikor az első rámutatás megtörtént a bűnbeesés után mindjárt az Ádventre, az Úrjövetre. Rámutat a Megváltóra, az édesanyára.”¹⁷

A vallásos családban, a család-egyházban egymás földi és örök javára válnak az egymásért hozott, Istennek felajánlott áldozatok. „Az Úr Jézus megszenteli

¹⁶ A száműzött primás első körlevele. Bécs, 1971. Adventjén. Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 188-191.

¹⁷ Bécs, 1972. december 3. Advent I. vasárnapja. Mindszenty József: Szentbeszédék II. Vasárnapi Levél Wien 1973/9-10. 41.

és felemeli a családot. Ami átoknak készült a büntetésben, az most rangban emelkedik: az apának a gondja a kenyérkereset a családjáért. Az édesanya az egész Ádventen keresztül készül arra, hogy a család ünnepe örömnep legyen minden egyes családtagnak, akár gazdag, akár szegény, de szeretetből jövő karácsonyi ajándékkal. Így vesszük a bűnbánat szentsége útján az érkező Úr Jézusnak az örömdalát. »O, felix culpa...« Oh, szerencsés bűn, az őszülők szerencsés bűne - a mienk sohase szerencsés - mert ez a bűn Isten végtelen irgalmából egy ilyen és ily nagy Megváltót hozott nekünk. Így várjuk odaadó lélekkel Jézus érkezését.”¹⁸

Karácsony tanítása

Tekintsünk bele Mindszenty bíboros elmélkedő homíliáján keresztül a karácsony időszerűségébe, az akkori emigrációs magyarokhoz való üzenetébe és vigasztalásába, a pásztorokat és a napkeleti bölcseket állítva példaképként.

„Az Ige testté lőn és miköztünk lakozék. Az Apostol szerint megjelent a mi Üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete az Ő végtelen irgalmából. (...) De támad bennünk a kérdés: Szól-e a Karácsony a menekült hontalanoknak is? Igen, hisz senki se áll olyan közel Istenhez, mint a romlatlan gyermek és a szenvedő, gyötrődő felnőtt. A ma Született is zarándok a földön a maga 33 földi évével. Az első Karácsonyon, az ő nagy útján a sajátjába jött és övéi nem fogadták be. Ezért szorult ki Betlehembe, istállóba, a barmok világába. (...) A pásztorok az Írás szerint jóakarátú emberek. A bölcsekről az ajándék, az arany, a tömjén és mirha jelentéséből mi állapíthatjuk meg: hittek a mindenek fölött uralkodó királyban, az imádandó Istenben, aki azonban ugyanakkor a felvett emberi testben a szenvedés férfija is. Ezek is vonzó, számunkra teremtett egyéniségek, nem, mint az Ószövetség közönyös írásmagyarázói, akik csak

¹⁸ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 24. Advent IV. vasárnapja. Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 57.

mutatták, de nem járták az utat, vagy mint az alakoskodó, már kardokat élesítő, nagyhatalmú Heródes. Lám, a kis Jézus gyenge kezével már bontja is a zászlót, hogy mi átvegyük tőle és átlengessük ezt egész életünkön, családjunkon és az idegen földön. (...) Hontalan Híveim! Legyenek vezetőitek nektek is az el nem homályosuló csillagok. Higgyetek a Krisztus Királyban, akinek végtelen szereteten szerzett alattvalói vagyunk. Higgyetek a teremtő, megváltó, megszentelő Istenben. Szervedő szívetekre öleljétek a ma született Kisdedben magatokhoz a szenvedőt. Küzdjétek azért, hogy az egyetemes megváltáson túl részetek legyen a már kevesebbeknek jutó üdvösségben is a kis Jézus érdemeiből és magunk küzdelméből is. Karácsony a legcsaládibb ünnepünk. Édesapák, édesanyák, el ne felejtsetek a családot - a mai világszellemtől messze - megtartani az ősi hitben, jó erkölcsben, az ősök hagyományaiban. A Karácsony nyújtotta isteni nagy szeretet kíséren bennünket életünk minden napján, földi és örök felemeltetésünkig.”¹⁹

„Ami történt, az is Isten végtelen irgalmából történt, mert a meghívó több érdemmel rendelkezik, mint a meghívott. (...) az Egyház dolgozott az egyénért, dolgozott a családjáért, dolgozott a nemzetekért és dolgozott az emberiségért – és ez mind a jászol hozománya volt. Egyénért – a kereszténység nem csak a tömegekre pályázik, hanem a minőségre, az egyéniségre is. A tömegnek a minőség ad értéket! Tömeget lehet szerezni terrorral is. Csak ki kell adni a vezényszót a gyárakban, és aztán mennek oda, ahova parancsolják, de ha minőség is van, akkor nem ez a helyzet, akkor sohasem lesz az emberből nyáj vagy csorda, amit hajtanak.”²⁰

„Mi pedig nem foglalkozunk olyanokkal, akik, mielőtt az emberek felé az ajkukat fölnyitnák, sietve letakarják a betlehemi Kisded jászolát, 2000 év markolható történelmi igazságait. Mi nem tartozunk ezeknek semmiféle

¹⁹ Karácsonyi szentbeszéd Nyugaton, 1971. december 25. Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 192-193.

²⁰ 1972. december 25. Bécs, Pázmáneum. P. Szőke János: Öt év száműzetés – Mindszenty József bíboros a bécsi Pázmáneumban. Don Bosco Kiadó, Budapest 2010. 127-128.

figyelemmel. Csak így imádkozunk értük: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.“²¹

„Istennek a gondolatai forognak a látszatra emberi világ történelmi eseményeiben. Az Isten gondolt azzal, áttekeintve a jövőt, hogy jön majd idő a nihilizmus és az istentelenségnek a jelszavával, amely majd nem átallja azt hirdetni, hogy ez a Jézus Krisztus nem élő, nem történelmi személy, hogy ezt – a nála jóval későbbi – papok találták ki. Tehát itt van most a Karácsony tanúskodása.“²² „Az Ige teszté lőn és miköztünk lakozék. Mi pedig most ennek a tudatában várjuk a kis Jézus megszületését.“²³

Mindszenty József bíboros Észak-kaliforniai lelkipásztori „diadalútja” alkalmával 1974. december 22-én – közvetlenül Karácsony ünnepe előtt - San-Franciscoban a St. Raymond templomban a keresztség és a bérmálás szentségét szolgáltatta ki egy újszülöttnak, illetve huszonnyolc fiatalnak. Az ünnepi szentmisére összegyűlt magyarok száma elérte az ezer főt, akik csodálattal szemlélték és hallgatták a nagy főpásztort. Az ott elhangzott beszédéből vett részletekkel készítsük elő lelkünket Jézus születésének ünnepére!

„Örömömnek adok kifejezést mindenekelőtt, hogy ebben a letűnő esztendőben már másodszor látogathatlak meg benneteket. Örömet fokozza, hogy egy hívő család újszülött gyermekének a keresztelésében részt vettem. És a szentmise keretében jön a bérmálkozó ifjúság a bérmálás szentségének, a Szentlélek ajándékainak a vételére. De térjünk vissza a mai szent evangéliumhoz! Az evangéliumban a mi megváltásunk tényét látjuk inkább, mint a világ eseményeiben. Különösen Keresztelő Szent Jánosnak a születése, amit e héten megismertünk, majd a mai szent evangéliumban Szent

²¹ 1972. december 31. Bécs, Pázmáneum. P. Szőke János: Öt év száműzetés – Mindszenty József bíboros a bécsi Pázmáneumban. Don Bosco Kiadó, Budapest 2010. 133.

²² 1973. Karácsony. Vasárnapi Levél Wien, Beilage Nr. 35 des Kulturlebens József Mindszenty: Predigten X. Heft 1975. S. 239.

²³ 1973. december 23. Vasárnapi Levél Wien, Beilage Nr. 35 des Kulturlebens József Mindszenty: Predigten X. Heft 1975. S. 236.

József körül is látjuk, hogy az Isten kezdeményező és végző tényező a mi megváltásunk történetében. A Szent Szűz után, és a Keresztelő után Szent József következik, mint *a megváltásnak a szolgálattevője*. Szent József nemcsak a megváltásunkban vett részt, hanem az üdvözítésünkben is. Ő a Szent Család feje, és minden családapá tőle kell, hogy példát vegyen az Isten terveinek a családban való szolgálatára.

A mi életünkben is van aggodalom, gyötrődés és kereszt, úgy, ahogy volt Szent Józsefnek az életében. Mi nem ismerjük az életnek az útjait, mi benne vagyunk, mint hontalanok, mint száműzöttek. Benne vagyunk a legnagyobb kísértésben és megpróbáltatásban, és sokszor lelankad talán a fejünk, és sokszor megjelennek az aggodalmak, talán panasz is fakad az ajkunkon. Ilyenkor jó, ha gondolunk a mai evangélium szent szavaira, hogy nem lázongunk, hanem Istenre hallgatunk, aki a jobb lelkiismeretnek a szaván megszólal hozzánk, és követjük az Istentől való lelkiismeretnek az eligazítását. Engedelmesek legyünk, ne lázongjunk. Imádkozzunk és mondjuk azt: »Atyám, legyen meg a te akaratod, nem akarok ellened vétkezni!«

Most, öreg fejjel hálát adok az Istennek. Miért? Sokan nem ismerték, mi a kommunizmus. Én megtapasztaltam a magam számára, majd kötelezettséget éreztem magamban minden fölhajtható adat nyomán megszerezni külföldről, és otthonról is, az alapos információkat. Velem nem történt meg, hogy én is behódoljak a most már egy negyedszázada itt települő, és annyi embertelenséget az istentelenség után elkövető rendszernek. Ez elhatározásomért most is napról napra az Istennek hálát adok.

Az ember nem ismeri az élet útjait. Isten az, aki egyedül tudja, hogy mi van az ember életszövevényeiben, mert amikor a legnehezebb és leggyötrőbb a keresztünk, akkor kell erősnek lennünk abban, hogy Istennek engedelmeskedünk! És az általa küldött tényszolgálatra kell hallgatnunk! Jézus Krisztus volt, ki, amikor felnőtt, mint ember, mint Isten-Ember a hároméves nyilvános működésekor üzenetképpen mondotta mindnyájunknak: »Bízzatok Istenben! Bízzatok énbennem!«

Ez legyen a tanulság a mai alkalomra nektek, szülők; nektek, bérmaszülők, nektek, bér mátkozók! Ez legyen számotokra az evangéliumnak útravalója!”²⁴

Szent István vértanú és a mai kor vértanúi

Szent István diakónus a szegények ellátását végezte. Keresztény hitéért, ellenállás nélkül viselte a halálos kínokat – ezzel megnyitotta a keresztény vértanúk hosszú sorát. „Szent István a 25 betlehemi aprószentekkel a jászolnak első vérrózsája. A jászolhoz méltó ez a vérrózsa. Ő a kőzaporban, ami reá hullott nyitva látta az eget. Ez a Szent István szerep volt és hogy az apostolok minden gátlás nélkül csak a hithirdetésnek éljenek és emiatt viszont az Egyháznak a szegényei ellátatlanul maradván ne legyenek rossz illusztrációi az evangéliumnak és a kereszténységnek, mert ahol a szegényt elhanyagolják, ott megszégyenül az evangélium.”²⁵

Mindszenty bíboros az emigrációban Szent István vértanút állítja a hithűség és a legnehezebb isteni parancs teljesítése, az ellenségért való imádkozás példaképéül.

„A gondolati borzalomban Krisztus imádkozik az Atyához, hogy bocsássa meg mindazt, ami itt történik a főpapok révén, katonák révén, eszeveszett néptömeg révén. Bocsássa meg ezt mind. S mennél jobban zuhog a köveknek az áradata Szent Istvánra, annál esendőbbben kéri, hogy a mennyei Atya bocsássa meg nekik a bűnöket. S ez az imádság fogatos volt, ez az imádság eszközölte ki Saulnak a megtérését, hogy Szent Pál legyen belőle. (...) Szent Istvánnak az imádsága adta az Egyháznak a nemzetek apostolát, Szent Pált, aki alázatosan is merte mondani, hogy »többet tettem Krisztus

²⁴ Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 127-130.

²⁵ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 26. Szent István vértanú. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 63-64.

Egyházáért, mint a többi apostolok« együttvéve. Van mit tanulnunk Szent Istvántól és ezek az erények, amiket tanulunk, legyenek a mi kísérőink.”²⁶

Az Aprószentek: a legelső keresztény vértanúk

Karácsony nyolcadában nem csak a tudatosan vértanúságot vállalt Szent István diakónusnak, hanem a Krisztusért meggyilkolt kisdedeknek, az aprószenteknek is van emléknapijuk. Nekik is Jézusért kellett meghalniuk. Heródes kegyetlensége sok tekintetben ma nagyobb, mint abban az időben volt. Évek óta Aprószentek ünnepén hívő körökben országszerte megemlékezés történik azokról a kis emberekről, akik nem születhettek meg, mert méhmagzatként elpusztították őket. Ennek a minősítetten súlyos bűnnek az áldozatai az Isten megmentő igazságosságából és irgalmából kifolyólag azonnal örök boldog állapotba kerülnek. Sajnos ma a világban, így Magyarországon is – a sátán egyre nagyobb mértékű eluralkodása következtében – a magzatgyilkosságok száma növekszik. Mindszenty bíboros nyilvános felszólalásaiban is - az egyház ősi hit- és erkölcstana alapján - mindig elítélte ezt a bűntettet. Az aprószentekről szóló beszédjéből is megállapítható: a vértanúk véréből sarjad a kereszténység magva!

„Elmúlt egy kicsike idő és akkor a pogány-zsidó vazallus fejedelem, Heródes kezdte félni a gyermektől és az írásoktól az ő trónusát. Mintha a gyermeket azért küldötte volna a mennyei Atya, hogy rozoga trónokra pályázzék és azokra legyen ambíciója. Ráküldte Betlehemre a katonáit és két évtől lefelé az összes gyermeket legyilkoltatta, azért, hogy az az egy, a veszedelmes is köztük legyen. És ez a kis Jézus számkivetett lett a hazájából, idegen országba kellett mennie. Azt a 25 gyermeket, akiket legyilkoltak a katonák, 25 anyának a kebeléről, azt ennek a most született Jézusnak az intézménye, az Egyház aprószentekként tiszteli és vértanúkat lát bennük, minthogy azok is

²⁶ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 26. Szent István vértanú. Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 65-66.

voltak, jóllehet, hogy a szándékot ők még nem tudták felindítani. Ez a hatalmas világbirodalom is semmivé lett és a romjain ez a gyermek építette meg a Krisztus király országát, amely nem ebből az országból való. Aztán az ő intézménye az Egyház elindította a világmisszió művét az apostolokon keresztül és Tertullian körülbelül 200 esztendő múlva már így kiált: »Csak tegnapiak vagyunk és már mindenütt ott vagyunk«. Ez az intézmény adott egymásután 3-6 millióig menő vértanút 300 éven keresztül és 22 pápa sorjában, megszakítás nélkül lett vértanúja ennek a most született gyermeknek.”²⁷

A kereszténység a történelem során felbecsülhetetlen szellemi és lelki kultúrával tette gazdagabbá a világ népeit. Az embereket, mint a közösségek egyedi tagjait, személyeiket szólítja meg. A megváltás ugyan minden emberre vonatkozik, de nem mint tömegre, hanem mint egyénekre. Ennek befogadásához pedig elengedhetetlen a pásztorok miséjében bemutatott lelkület. „A kereszténység nemcsak a tömegekre pályázik, hanem a minőségre, az egyéniségekre is. És a tömegnek a minőség ad értéket. Tömeget lehet szerezni terrorral is. Csak ki kell adni a vezényszót a gyárakban és akkor aztán mennek oda, ahova parancsolják, de ha minőség is van, akkor nem ez a helyzet, sohase lesz az emberből nyáj, csorda, amit felhajtanak.”²⁸

Vízkereszt

A vízkereszt (epifánia – kinyilvánítás) az Úr megjelenésének ünnepe. Eredetileg ez a nap – január 6. – volt Jézus születésének az ünnepnapja (Krisztus születését december 25-én csak a Kr. utáni IV. századtól ünneplik – azért került a születésünnep december 25-re, hogy kiszorítsa a pogány „legyőzhetetlen fény” istenség ünnepét). A karácsonyi ünnepkör liturgiai

²⁷ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 25. Pásztorok miséje. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 58-59.

²⁸ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 25. Pásztorok miséje. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 59-60.

főünnep a vízkereszt. Karácsonykor Jézus megszületik, mint ember, vízkeresztkor pedig megjelenik, mint ember.²⁹

Vízkeresztkor három eseményt ünneplünk: a) a napkeleti bölcsek (mágusok) megjelenését, hódolatát Jézusnál, amivel egyben elismerték Jézus istenségét is. b) Jézus megkeresztelkedését a Jordán folyóban - Jézus Keresztelő János keresztségét vette fel, ami nem törölte el az áteredő bűnt, de Jézusnak erre nem is lett volna szüksége, mivel Ő – isteni személy lévén – vétkezhetetlen. c) Jézus első csodáját, amikor a kánai menyegzőn - Mária közbenjárására - a vizet borrá változtatta.

Mindszenty bíboros elmélkedése így mutatja meg az ünnep gyakorlati tanulságait: „A Napkeleti Bölcsek, vagy Három Királyok pogányok. Ezekkel a pogányokkal messze kiterjed ma az Isten földi országa. Ők láttak (...) egy rendkívüli csillagot, de figyeltek rá, mi az oka ennek a rendkívüliségnek? És mindjárt indultak is. Pogányok a jelre megindulnak. Vajha a keresztények, Krisztushívők ilyen fürge mozdulattal felelnének a sugallatokra a lelkük mélyén. (...) De ezek a bölcsek ajándékot is visznek. (...) Aranyat, mert ők hisznek a Krisztus királyban, a Messiásban. Tömjént visznek, mert ők annak a kedves illatát hozzák az Ő istensége elismerésére. Hozzák a mirrhát is, mert ez a kis újszülött felnövekedve lesz majd a fájdalmak, a szenvedés férfja és ők is ezt megtisztelik, elismerik, hitükkel megvallják. (...) Fontos az, hogy mi legyen aranyunkat. Aranyunk, ezüstünk nekünk sincs, de a szívnek az aranyát tesszük le. (...) az új szenteltvízzel hintsük meg ma házunkat, hogy szent legyen az egyéni lélek, szent legyen a család világa és ezeken keresztül szentelődjék meg ez a szegény világ.”³⁰

²⁹ Várnagy Antal: Liturgika. Lämpás Kiadó, Abaliget 1993. 414-417.

³⁰ Bécs-Pázmáneum, 1974. január 6. Vízkereszt ünnepe. Mindszenty József: Szentbeszéd XI. Vasárnapi Levél Wien 1975/3-4. 249-252.

Évzárás – évnyitás

„Az ideiglenességben, a földi életben a homokórák szemei, a napok, hónapok, évek, évtizedek és az egész földi élet lehull, lepereg. Ezen az utolsó estéjén az évnek figyelmeztetést kapunk az idő órájától. Mi az ideiglenességben az örökkévalóságban gondolkodunk, azzal számolunk. Állítsuk fel a tükröt a 72-es esztendőről. Sok összetevője van a képnek, amit ez a tükör ad. Az apostoli hitvallásnak az ágazatai mutatják a mi lelki életünk képének a fölvételét.”³¹ Így zárta az 1972-es esztendőt a bécsi Pázmáneum kápolnájában szilveszteri szentmiséjén Mindszenty bíboros. A karácsonyi ünnepkörbe eső év végi számvetésen megállapította, hogy „A világszellem, az nem volt kedvező ebben az elmúlt esztendőben.”³² Ezután az év végi lelkiismeretvizsgálat szempontjait adta meg: „A másik összetevő megvilágítja a mi erkölcsi énünket a Tízparancsolat és az Egyház 5 parancsolata. Milyenek voltunk 72-ben Istenhez, felebaráthoz, önmagunkhoz, testünkhöz-lelkünkhöz és mennyire voltunk hűek a hűtlen világban az Egyházhoz? Milyen volt a viszonyunk a vasárnapi szentmiséhez és szentbeszédhez? Milyen volt a kapcsolatunk a hét szentséghez?”³³

Az egyénnek lelkiismeret vizsgálatkor nemcsak a maga benső lelki életét kell mérlegre tennie, hanem az adott életállapotban végzett tevékenységének közösségi, közéleti vonatkozásait is; ezek közül is elsődlegesen a családban betöltött szerepét. „Nemcsak egyének voltunk mi ebben az évben, mint ahogy egész földi életünkben, de voltunk családtagok is. Voltunk hitvestársak, voltunk szülők, voltunk gyermekek. A szentleckék megmutatták a képünket,

³¹ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 31. Szilveszter esti szentmise. Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 66.

³² Bécs-Pázmáneum, 1972. december 31. Szilveszter esti szentmise. Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 67.

³³ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 31. Szilveszter esti szentmise. Mindszenty József: Szentbeszédék III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 67.

milyennek kellett volna lennie. A közt a valóság és a Szentlecke között mérjük fel és akkor kapunk igazi képet önmagunkról.”³⁴

Az újesztendőre vonatkozóan csak Jézus jászlától vehetünk iránymutatást. „Mi pedig nem foglalkozunk olyanokkal, akik mielőtt az emberek felé az ajkukat felnyitnák, sietve letakarják a betlehemi Kisdednek a jászlát 2000 év történelmi igazságait. (...) Ha megerősödünk a fölkelő újesztendőben jóföltételeinkben és a teljes igazságot akarjuk követni, akkor tán kiérdemeljük ettől a Kisdedtől az ideinél csak valamivel is jobb esztendőt.”³⁵

A polgári év végeztével, újév kezdetére a tökéletes és irgalmas Isten evangéliuma az irányadó! „Ma már ismerjük a helyzetünket és ebben a helyzetismeretben keressük az évnek a homlokára a jeligét, amely szerint élni akarunk az új esztendőben.”³⁶ „Egyedül Jézus tanít meg arra: ki az Isten. Jézus szerint az Isten a mi Atyánk, végtelenül szerető és gondviselő. Lény: a tökéletesség és irgalom. Legyetek tökéletesek, mert mennyei Atyátok tökéletes. Legyetek irgalmasok, mert mennyei Atyátok irgalmas (Mt 5,48; Lk 6,36). Jézus neve mellé odatesszük az Újév homlokára betlehemi ajándékként az újévi egyéni programot: a tökéletesebb és irgalmasabb életet.”³⁷

³⁴ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 31. Szilveszter esti szentmise. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 67.

³⁵ Bécs-Pázmáneum, 1972. december 31. Szilveszter esti szentmise. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 68.

³⁶ Bécs-Pázmáneum, 1973. január 1. Újév napja. Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél Wien 1973/11-12. 70.

³⁷ Szentbeszéd a budapesti amerikai követségen, évmegjelölés nélkül. Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 184.

TARTALOMJEGYZÉK

KARÁCSONY 1944-BEN, 1946-BAN ÉS 1948-BAN	1
1944 SZENTESTÉJE A SOPRONKŐHIDAI FEGYHÁZBAN.....	1
PÜSPÖKKARI KÖRLEVÉL A BÉKÉRŐL 1946 KARÁCSONYÁN	3
1948. DECEMBER 26. - A VÉR NÉLKÜLI VÉRTANÚSÁG KEZDETE.....	6
ELŐKÉSZÜLET A KARÁCSONYRA: ADVENT	8
KARÁCSONY TANÍTÁSA	10
SZENT ISTVÁN VÉRTANÚ ÉS A MAI KOR VÉRTANÚI.....	14
AZ APRÓSZENTEK: A LEGELSŐ KERESZTÉNY VÉRTANÚK.....	15
VÍZKERESZT.....	16
ÉVZÁRÁS – ÉVNYITÁS	18